

verdandisten

HÖSTEN 2017

● EN TIDNING FRÅN VERDANDI OM GEMENSKAP OCH SOLIDARITET

ANN-MARI WULFSTRAND-BYHLIN:

**Kampen mot missbruk
handlar om rättvisa och
goda levnadsvillkor**

SYSTEMFEL

**DET ÄR NÅGOT SOM ÄR
SJUKT MED VÄLFÄRDEN**

TAPIO SALONEN, VÄLFÄRDSFORSKARE OCH
LOS UTREDARE KJELL RAUTIO ANALYSERAR

Lennart Eriksson, Kumla:

**”Tillsammans kan
vi göra stordåd”**

**alla
behövs**



Stoppa utvisningarna till Afghanistan!

"Bättre att sitta här än att skickas tillbaka för att dö." Afghanska ungdomar sittstrejkar i Stockholm. De kräver att Sverige ska stoppa alla utvisningar till Afghanistan. Verdandi har i ett uttalande krävt amnesti för ensamkommande barn och unga som vistats i Sverige i mer än ett år samt stopp för utvisningar till Afghanistan.

10

Kjell Rautio och Tapio Salonen analyserar välfärden

"Sverige på glid tillbaka till fattigvården."



24

Verdandi Kumla har invigning av nya lokaler och spikar upp den klassiska förbundstavlan.



30

Connie don Marco: "Även missbrukare har rätt att påverka samhället."



35

Ann-Mari Wulfstrand-Byhlin är vald till ny ordförande i Verdandis alkohol- och drogpolitiska grupp. Här skriver hon en krönika om uppgiften.



Verdandi kämpar för jämlikheten!

Efter 90-talskrisen har de utsatta fått det allt sämre. Sverige, som tidigare var ett av världens mest jämlika länder, ligger nu i täten när det gäller att öka klyftorna mellan fattig och rik.

Vad beror det på? Många orsaker spelar in, men framför allt social-försäkringssystemet som har urholkats och skattesystemet som inte omfördelar mellan fattig och rik.

Glädjande är att regeringen lägger en budget för 2018 med satsningar för att minska de ekonomiska klyftorna, bl a:

- sänkt pensionärsskatt,
- resurser till kommunerna för att lindra hemlöshet,
- ökade barnbidrag och underhållsstöd,
- ökade resurser till skola, vård och omsorg,
- ökat tandvårdsstöd, m m.

Dessa satsningar kommer att betyda mycket för många, men fortfarande är det stora grupper som faller mellan alla skyddsnät i välfärden.

Välfärden behöver renoveras. Det moderna samhället kräver att vi ska vara duktiga på omställning. Då behövs det också en trygghet som svarar upp mot de kraven. Det är många som besöker våra lokaler som saknar mat på bordet och andra livsnödvändigheter. Detta på grund av en välfärd som inte omfattar alla.

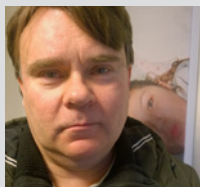
Verdandi är politiskt obundet, men det betyder inte att vi är opolitiska.

RASKEN ANDRÉASSON
Förbundsordförande Verdandi

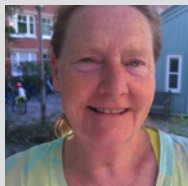
FOTO: ELINOR COLLIN



MARJA KOIVISTO
REDAKTÖR



MAGNUS BÅÅTH
VERDANDI SUNDBYBERG



CATRIN HANSEN
VERDANDI MALMÖHUS



LEYLA SÖZEN
VERDANDI FITTJA

Notiser



VERDANDIS NYA FÖRBUNDSSTYRELSE STARTAR SITT ARBETE.

NY förbundsstyrelse med fokus på att bekämpa klassklyftorna

Verdandikongressen i maj 2017 valde ny förbundsordförande samt en ny förbundsstyrelse. Valda till Verdandis förbundsstyrelse, för kongressperioden 2017–2020 är:

Ordförande, VU:	<i>Rasken Andréasson,</i> Trollhättan
Vice ordf, VU:	<i>Kaare Andersson,</i> Borlänge
Ledamot, VU:	<i>Christina Fjellström,</i> Stockholm
Ledamot:	<i>Pernilla Rydell,</i> Helsingborg
Ledamot:	<i>Theres Andréasson,</i> Trollhättan, (tjänstledig)
Ledamot:	<i>Viktor Tilling,</i> Stockholm
Ledamot:	<i>Birgitta Öberg,</i> Gävle

HANS ALFREDSON. 1931-2017

En av Sveriges mest älskade komiker och skådespelare är död. Verdandi delade ut priset Verdandiljuset 1986 till honom för extraordinära insatser i den socialpolitiska opinionsbildningen. Mona Keidong, verdandist, berättar om ett minne:

"Jag kommer ihåg när han fick Verdandiljuset. Jag tilldelades äran att ge honom det. Vid det tillfället väntade jag tvillingar och var ganska rund om magen. Jag fick en kram av honom och han sa att det var första gången han hade kramat tre stycken på en gång. Ett fint minne av en fin människa."



FOTO: MARC FEMENIA, TT

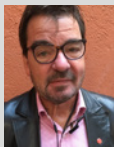
- Ledamot: *Kjell Sundqvist, Örebro*
- Ersättare: *Lennart Eriksson, Kumla*
- Ersättare: *Faiza Rebandi, Sundbyberg*
- Ersättare: *Annika Persson, Dalarna*
- Ersättare: *Anne Stringberg, Stockholm*

Förbundsstyrelsen hade sitt första möte den 25–26 augusti och beslöt att under kongressperioden fokusera på socialpolitiskt arbete och opinionsbildning mot ökade klassklyftor och sociala orättvisor. ●



Rasken Andréasson, ordförande, VU.

Verksamhetsledare i Verdandi Trollhättan. **Ålder:** 70 år. **Familj:** fru och sex barn, fem fosterbarn, 21 barnbarn, 2 barnbarnsbarn. **Hjärtefråga:** "Att alla barn ska få en trygg uppväxt."



Kaare Andersson, vice ordförande, VU:

Verksamhetsledare i Verdandi Borlänge. **Ålder:** 48 år. **Familj:** fru och tre barn, åtta barnbarn. **Hjärtefråga:** "Allas rätt till ett arbete och en försörjning."



Christina Fjellström, VU: Medlem i Verdandi sedan 1978, nu i Verdandi Sundbyberg. **Ålder:** 64 år **Familj:** 2 barn med respektive. **Hjärtefråga:** "Allas rätt och möjlighet att vara delaktiga och bli lyssnade på."

REGERINGEN LÄGGER

EN BUDGET FÖR ÖKAD

JÄMLIKHET OCH RÄTTVISA

I sin sista statsbudget för mandatperioden presenterar Löfvén-regeringen en jämlikhetsbudget med ambitionen att dämpa de växande ekonomiska klyftorna.

Budgeten innehåller stora satsningar på välfärden och kommer att ge de flesta mer i plånboken.

Vård, skola och omsorg får stora tillskott och extra satsningar görs i områden där bristerna är störst.

Sverige slår tillväxtrekord i EU och sysselsättningen är den högsta på 25 år – den högsta som någonsin uppmätts i EU. Arbetslösheten sjunker i alla grupper, både bland kvinnor, män, ungdomar och utrikesfödda och beräknas ligga under sex procent 2018.

Sveriges nya ekonomiska styrka ska komma alla till del, anser regeringen, och satsar 40 miljarder på olika välfärdssatsningar samtidigt som man betalar av på statsskulden.

BARN OCH UNGA

● En jämlik skola

Skolan är en av de viktigaste faktorerna när det gäller att utjämna livschanser. Därför satsar regeringen sex miljarder i generella statsbidrag och 500 miljoner reserveras för skolor som har de största behoven.

● Höjt barn- och studiebidrag

Barn- och studiebidraget höjs för barn och unga med 200 kronor per månad.

● Höjt studiemedel för högskolestudenter

Från och med den 1 juli 2018 höjs bidragsdelen i studiemedlen för högskolestudenter med 300 kronor per månad.

● Gratis kollektivtrafik för unga på sommarloven

Regeringen satsar 350 miljoner på avgiftsfri kollektivtrafik för skolungdomar under sommarloven. Det gäller skolbarn i årskurs 6-9 samt gymnasieskolans två första år.

● Mer sommarlovsstöd

Sedan 2016 kan kommunerna få bidrag från regeringen med 200 miljoner kronor per år till sommaraktiviteter för barn och ungdomar. 2018-20 byggs stödet ut med ytterligare 250 miljoner kronor per år och gäller alla skollov.



”Sverige och svensk ekonomi är i en styrkeposition. Underskott har vänts till stora överskott. Det nya ekonomiska läget ska användas till att stärka den ekonomiska jämlikheten och att bekämpa arbetslösheten”, skriver regeringen.

MILJÖ

● Största satsningen på miljön någonsin

Den gröna omställningen i Sverige behöver gå snabbare. Därför satsar regeringen fem miljarder kronor på klimat- och miljöarbetet under 2018. Pengarna ska användas för att skapa gröna jobb och minska utsläppen, bland annat till fossilfria transporter och bidrag till elcyklar och solceller.

VÅRD

● Bättre sjukvård

Regeringen satsar 4,7 miljarder på sjukvården och satsningar på vårdpersonalen.

● Satsningar för att motverka psykisk ohälsa

Regeringen skjuter till mer resurser för att motverka psykisk ohälsa. Regeringen satsar 600 miljoner på psykiatri och 250 miljoner på den sociala barn- och ungdomsvården.

● Förlossningsvården

Regeringen satsar på en bättre förlossningsvård. Alla kvinnor ska kunna känna tryggheten att ha en vårdplats i sin närhet när hon ska föda. Regeringen satsar en miljard kronor på förlossningsvården.

● Billigare tandvård

Att ha friska tänder ska inte vara en klassfråga. Därför höjer regeringen tandvårdsbidraget.

POLIS OCH FÖRSVAR

● Polisen

Regeringen höjer anslaget till Polisen med två miljarder kronor 2018, 2,3 miljarder kronor 2019 och 2,8 miljarder 2020. Sammantaget en satsning på drygt sju miljarder. Pengarna ska gå till att förbättra arbetsvillkoren så att fler väljer att stanna i yrket. Dessutom till att anställa fler poliser för att öka tryggheten i samhället och klara upp fler brott.

● Försvaret

Regeringen satsar 2,7 miljarder om året, under perioden 2018-20, för att stärka den militära förmågan och totalförsvaret. Pengarna ska öka beredskapen och krigsdugligheten inom militären och civilförsvaret.

ARBETSMARKNAD

● Jobsbsatsning

Regeringen föreslår nya investeringar i utbildning och etablering på arbetsmarknaden. Totalt en satsning på 4,3 miljarder kronor 2018. Den största delen handlar om *Kunskapslyftet*, regeringens satsning på vuxenutbildning, som byggs ut med 18 000 platser. Satsningen berör yrkeshögskolan, yrkesvux, folkhögskolan och andra högskoleutbildningar. Dessutom stöd till företagare som gör sin första anställning, bonus till kommuner och landsting som anställer personer som står långt från arbetsmarknaden samt utbildningsplikt för nyanlända för att de ska kunna få jobb.

● Avdragsrätt för fackföreningsavgiften

Regeringen återinför skatteavdragsrätten för fackföreningsavgiften. En viktig satsning för att fler ska ha råd att gå med i facket, stärka den svenska modellen och öka tryggheten för löntagarna på arbetsmarknaden. Den 1 januari 2018 införs skattereduktion för fackföreningsavgift. Skattereduktionen är 25 procent. Det gör att den som till exempel betalar 400 kronor i månaden, 4 800 kr per år, får skatten sänkt med 100 kronor i månaden eller 1 200 kronor per år.

● Karensdagar i a-kassan

Antalet karensdagar i a-kassan sänks från sju till sex dagar nästa år.

● Körkort med CSN-lån

Nästa år kan långtidsarbetslösa i åldrarna 18-47 år få CSN-lån för att ta B-körkort. Från och med 2019 blir det möjligt även för 19-20-åringar som slutfört en gymnasieutbildning.

SJUKFÖRSÄKRING

Regeringen höjer taket i sjukförsäkringen och sänker skatten för dem med sjuk- och aktivitetsersättning. Bostadstilläggen höjs även för dem med sjukersättning. Detta är bra åtgärder för att förbättra de sjukas ekonomiska situation men fortfarande kvarstår allvarliga problem med att stora grupper sjuka personer nekas ersättning från sjukförsäkringen trots läkarintyg om nedsatt arbetsförmåga.

ENSAMSTÅENDE FÖRÄLDRAR

● Underhållsstödet höjs

Underhållsstödet höjs med 150 kronor i månaden till 1 723 kronor i månaden för barn 11-14 år. För barn 15 år och äldre höjs stödet med 350 kronor i månaden till 2 073 kronor.

PENSIONÄRER

● Sänkt skatt för pensionärer

Skatten sänks på pensionsinkomster mellan 10 000-35 000 kronor i månaden från den 1 januari 2018. Det gör att skatten på löne- och pensionsinkomster blir lika på inkomster upp till 17 000 kronor i månaden. Regeringen vill sänka skatten på pensionsinkomster även 2019 och 2020 ska skatteskillnaden mellan löne- och pensionsinkomster vara borta.

● Höjt bostadstillägg

Nästa år höjs bostadstillägget för pensionärer.

● Hemlöshet

Regeringen föreslår ett bidrag till kommunerna för att stödja deras arbete mot akut hemlöshet. Det är en satsning på 25 miljoner kronor årligen till landets mest utsatta kommuner, framför allt kommuner i storstäderna.

● Kultur

Regeringen höjer kulturbudgeten med 745 miljoner kronor. Bland annat satsas 275 miljoner på biblioteken och 115 miljoner på den fria konsten. Därtill kommer ytterligare satsningar på demokratipolitiken och politiken mot diskriminering. ●



Fattigfällan

— en bok om en välfärd som brister

Boken Fattigfällan handlar om Beata som blir långtidssjukskriven och faller rätt igenom alla skyddsnet. Beata är en verklig person som kontaktade förlaget Ordfront och bad dem berätta hennes historia. Hon misstänkte att hon delade den med många långtidssjukskrivna i Sverige.

Förlaget nappade på idén och Charlotta von Zweigbergk fick uppdraget, en önskan som Beata hade, eftersom hon visste att Charlotta själv kämpat med sjukdom och svårigheter med att ensam försörja tre barn, varav ett handikappat.

Beata är en ofrivillig egenföretagare, som så många andra i Sverige idag, som blir långtidssjuk och förlorar sin inkomst. Kroppen fungerar inte och det är inte möjligt för henne att arbeta.

Beatas berättelse handlar om en byråkratisk socialtjänst som stjälper istället för att hjälpa. Bland annat kräver de att hon ska ge upp sitt

företag för att kunna få försörjningsstöd, vilket gör Beata permanent arbetslös. Socialtjänsten kräver också att Beata ska säga upp sin bostad. Hennes lägenhet kostar 300 kronor per månad över normen. Att Beata inte har möjlighet att ordna något annat boende tar de inte hänsyn till.

Fattigfällan beskriver verkligheten bakom nyfattigdomen i Sverige. Den handlar om svält, förnedring och byråkratiska myndigheter.

Boken kom ut 2016, men fortfarande får Charlotta von Zweigbergk brev och mejl varje dag från andra Beator som säger: "Jag är Beata. Precis så här har jag det också." De är fattiga, ledsna, isolerade och desperata.

Charlotta är ute och talar om sin bok varje vecka: i kyrkor, på bibliotek och i riksdagen.

— Det måste till en förändring. Det här är inte värdigt Sverige. ●

EN MODERN VÄLFÄRD

Tapio Salonen, professor i socialt arbete vid Malmö högskola, menar att välfärdssystemen inte längre fungerar som det var tänkt, när de en gång byggdes upp efter andra världskriget. Sverige har de senaste decennierna i praktiken glidit tillbaka mot fattigvården.

**Tapio Salonen, välfärdsforskare,
recenserar regeringens höstbudget:**

”Sverige på glid tillbaka mot fattigvården”

– Sverige har aldrig varit rikare än idag. Välståndet breder ut sig i breda befolkningslager. Samtidigt har vi fått allt större inkomstskillnader, som i hög grad finns mellan de etablerade och oetablerade. Ett ideologiskt skifte när det gäller synen på utsatthet har lett till urholkade satsningar på att förebygga fattigdom. Det säger Tapio Salonen, professor i socialt arbete och vicerektor vid Malmö högskola. I trettio år har han forskat om ”utsattas försörjningsvillkor” och andra välfärdsfrågor.

Urholkningar av de stora välfärdssystemen, som sjukförsäkring, a-kassa, socialtjänstens försörjningsstöd (socialbidraget), har genom åren skett på flera olika sätt. Det här är några av dem:

- Många människor har fått det svårare att bli medlemmar i en a-kassa, på grund av att det blivit vanligare med lösare anställningsförhållanden, och särskilt unga får ofta gå mellan korta jobb. Denna förändring i arbetslivet påverkar nivån på ersättningen från sjuk- och föräldraförsäkringen.
- Regeländringar i sjukförsäkringen och hårdare praxis i Försäkringskassan har gjort det svårare att få ut olika former av ersättningar.



- I a-kassan finns en gräns för hur hög inkomsten får vara, som man beräknar ersättningen på. Detta tak låg helt stilla i väldigt många år, vilket innebar att andelen som slog i taket hela tiden ökade.
- Socialtjänsten har infört hårdare kriterier, som medfört att fler nekas stöd, eller får ett mindre stöd än tidigare.
- Beloppen i försörjningsstödet har inte följt den allmänna löneutvecklingen, utan prisutvecklingen – vilket har lett till ett allt större gap mellan försörjningsstöd och den allmänna inkomstnivån.

DE GRUNDLÄGGANDE FRÅGORNA

Tapio Salonen menar att politikerna måste göra en totalöversyn över hur välfärdssystemen ska se ut och fungera, inte minst fungera tillsammans.

Det har ofta uppstått svarte petterspel, där beslutsfattare flyttar kostnader från ett ställe till ett annat. Därför fungerar det inte att bara lappa och laga i de

olika välfärdssystemen, och ändra lite än här, än där, förklarar han. Och för att komma fram till vad man ska göra, vill han föra tillbaka diskussionen till de grundläggande frågorna om individ och samhälle, om rättvisa och solidaritet.

– Under många år, från 1930-talet och under de första årtiondena efter andra världskriget, satsade politikerna mycket medvetet på att bekämpa fattigdom genom att skapa de breda allmänna välfärdssystemen, med sjukförsäkring, föräldraförsäkring, arbetslöshetsförsäkring. Den grundläggande idén var att människor inte ska behöva stå med mössan i hand och be om hjälp, som de fick göra i Fattig-sveriges fattigvård.

ETT IDEOLOGISKT SKIFTE

Någon gång i skiftet mellan 1970-tal och 1980-tal skedde ett ideologiskt skifte globalt, som kom till Sverige med viss eftersläpning. Tapio Salonen sammanfattar kärnan i det skiftet med uttrycket "den nyliberala marknadifieringen". President Reagan i USA och premiärminister Thatcher i England var de internationella galjonsfigurerna.

– Politiker på många håll, även i Sverige, blev mer försiktiga när det gäller att satsa på de allmänna välfärdssystemen, säger han.

Skiftet handlade inte enbart om vad som hände inom de politiska partierna, förklarar han. Det har också funnits en mer långsiktig, allmän utveckling mot ett slags individualisering. "Satsa på dig själv" – så lydde slogan för en framgångsrik SAF-kampanj under 80-talet. "Sköt dig själv och skit i andra" – översatte många det till. Det här ideologiska skiftet formade en annan syn på utsatthet, och utsatta människor. Och på hur,

TAPIO SALONEN

NAMN Tapio Salonen

ÅLDER 62 år

YRKESVERKSAM professor i socialt arbete, vicerektor för Malmö högskola

FAMILJ Gift med Eva Broms, två vuxna barn

INTRESSEN Sportfäne

MOTTO "Att se det rätta men inte göra det är den feges lott."

”För de människor som behöver stöd är det ingen obetydlig förändring att de måste vända sig till socialtjänsten istället för till a-kassa eller försäkringskassan.”

och hur mycket, samhället bör satsa på att förebygga och bekämpa fattigdom.

Tapio Salonen menar att välfärdssystemet inte längre fungerar som det var tänkt, när det en gång byggdes upp efter andra världskriget. Sverige har de senaste decennierna i praktiken glidit tillbaka mot fattigvården.

Alltför många har blivit långvarigt beroende av det behovsprövade socialbidraget, som bara var tänkt för tillfälliga och kortvariga perioder utan inkomst.

Den genomsnittliga bidragstiden har gradvis ökat från 4,3 till 6,4 månader per år mellan 1990 och 2016.

Orsaken bakom att människor söker socialbidrag handlar i allt högre grad om ohälsa och arbetslöshet. Tapio Salonen konstaterar att bakom problemen för de flesta som söker socialbidrag ligger brister i de breda, offentliga socialförsäkringarna. Mellan 60 och 80 procent av de som får socialbidrag skulle kunna lämna socialkontorets väntrum, om man gjorde om andra offentliga trygghetssystem, det visade en undersökning från Akademikerförbundet SSR (som har många socialsekreterare som medlemmar).

Socialtjänstens stöd är behovsprövat. På så sätt är det som forna tiders fattigvård, om än mycket i övrigt är annorlunda.

– För de människor som behöver stöd är det ingen obetydlig förändring att de

måste vända sig till socialtjänsten istället för till a-kassa eller försäkringskassan.

INNE ELLER UTANFÖR SYSTEMEN

Tapio Salonen är mycket bekymrad över att det har blivit fler och fler som inte får ta del av de sociala trygghetssystem som bygger på rättigheter, alltså socialförsäkringarna. Han talar om de ”försäkringslösa”.

– Sedan början av 80-talet, har vi värvat mer om stödet till dem som redan är inne i olika system. En vattendelare är lönearbetet. Har man lönearbete, eller har haft, har man kvalificerat sig för stöd när man blir sjuk, när man föder barn, om man blir arbetslös, och så vidare. Men för dem som inte har kvalificerat sig har stödet minskat mest.

– Se på arbetslöshetsförsäkringen. Bara var fjärde öppet arbetslös har överhuvudtaget någon arbetslöshetsförsäkring. Svenska folket vet inte att Sverige idag har ett av Europas sämsta system för ersättning vid arbetslöshet.

– Idag är det grupper som är på väg in i arbetslivet, unga och nyanlända, som står för den största delen av arbetslösheten. Det handlar om en etablerings-arbetslöshet. Diskussionen handlar ofta om att de arbetslösa inte får ut tillräckligt mycket i förhållande till den lön de haft. Jag menar att nivån är viktig, men det är ändå en andrarangsfråga, ▶

”Hittills har regeringen rattat befintliga system och det ger förändringar på marginalen. Men ännu ser jag inte något tydligt skifte i fördelningspolitiken, så att mer verkligen når de grupper som är mest utsatta. Vi måste vara öppna för att se om system fortfarande uppfyller de mål som de en gång var utformade för. Eller om det har uppstått systemfel.”



jämfört med att många inte får någon a-kasseersättning alls, för att de inte kommit in.

INGEN TYDLIG FRAMTIDSSYN

För snart fem år sen skrev Tapio Salonen debattskriften *”Det nödvändiga uppbröttet”* (Arena 2014) där han förespråkar en total översyn av välfärdssystemen, så att de omfattar alla. Sedan dess har det varit ett regeringsskifte. Men han har inte blivit bönhörd.

– Nu har regeringen givit Margareta Winberg i uppdrag att göra en översyn av socialtjänsten. Men man undantar frågan om försörjningsstödet. Det tycker jag är förbluffande eftersom det är själva grundbulten i socialtjänstens arbete.

I uppdraget till utredningen siktar regeringen in sig mer på organiseringen, på frågor om specialisering och helhets-syn, speciallagstiftning och professiona-lisering av olika specialister.

– Utredningen kan belysa brister och behov av professionsutveckling, lite mer kunskapsstöd. Men det kan bara bli för-bättringar på marginalen. Jag ser det som

att politikerna tillsätter en utredning, för att de inte vet vad de ska göra. De känner ett starkt förändringstryck. Men de har ingen tydlig framtidssyn i de här frågorna.

PÅ KORT OCH LÅNG SIKT

Så – vad tycker Tapio Salonen att man bör göra, på kort och på lång sikt?

– Det första man borde göra är att åter-ställa socialförsäkringarna såväl när det gäller utformning som ersättnings-nivå. Öppna upp dem så att de blir bred-are, omfattar fler. Satsa på en allmän arbetslöshetsförsäkring, där tröskeln in blir lägre. Se till att ersättningarna följer med i utvecklingen av den allmänna pris-och inkomstnivån. För försörjningsstöd har riksnormen under de senaste tio åren höjts med bara 460 kronor, samtidigt som löner och levnadskostnader ökat rejält.

Han menar att försörjningsstödet eko-nomiskt är en liten del av samhällets kost-nader, men det väger tungt ideologiskt och moraliskt eftersom det är den sista utposten i trygghetssystemet. Därför är det allvarligt att ersättningen legat stilla så länge.

– Det gäller också att gå vidare och bli mer framtidsorienterad i det grundläggande välfärdstänkandet! Vi behöver en mer kreativ och modern välfärdspolitik. Nu är det väldigt mycket lappa och laga. Laga ska man förstås göra, men vi behöver också uppfinna helt nya system som säkrar en bred uppslutning, precis som tanken var från början.

– Då får man inte stirra sig blind på enbart de allra mest fattiga och utsatta. Det gäller att bygga ut de breda välfärdsystemen inom områden som utbildning, bostäder och arbetsmarknad.

Han tror att det finns för mycket traditionellt "industrisamhällestänk" bakom hur beslutsfattare ser på de mest utsatta, med masslösningar som ska passa alla:

– En modern välfärdsstat måste vara på tårna och öppen för mer individualiserade lösningar, så att man exempelvis i ökad grad anpassar vård och omsorg mer till individen. Systemen som man skapade en gång byggde på en annan livscykel än den som många människor har. Idag är allt mer mobilt i alla avseenden. Och i en sådan tid då rörligheten är ett signum kan vi inte ha så statiska system. Ska man exempelvis våga satsa på ny utbildning för att byta yrke mitt i arbetslivet, så är det viktigt med system som främjar våglighet och lusten att prova nytt. För vi lever ju allt längre och pensionsåldrarna kryper uppåt. Då är det orealistiskt att alla kommer att fortsätta hela arbetslivet i samma yrke, eller ens i samma bransch.

RATTA BEFINTLIGA SYSTEM

Har Sverige råd med en mer kreativ och modern välfärdspolitik? Tapio Salonen gör ett räknestycke som ger perspektiv:

– Det som vi lade ut på välfärd 1980
– socialtjänst, omsorg, sjukvård, rubbet
– motsvarade då 33 procent av brutto-

nationalprodukten. Sedan dess har den andelen sjunkit. Det senaste året var den 29 procent. Det är en minskning med fyra procent, vilket kanske inte låter så mycket. Men en procent motsvarar 40 miljarder kronor. Det betyder att om vi idag skulle ha samma ambitionsnivå som vi hade 1980, så skulle vi satsa 160 miljarder mer på välfärden. De 160 miljarderna kan man jämföra med att regeringen i samband med sin sista budget före valet 2018 talar om att det finns ett reformutrymme på 40 miljarder, samtidigt som man betalar av på statsskulden med 40 miljarder.

REGERINGENS BUDGET FÖR 2018

Tapio Salonen konstaterar att den rödgröna regeringen har förklarat att man vill minska klyftorna. Men han är inte nöjd med satsningarna så här långt.

– I budgetpropositionen kom en ökning av barnbidraget och det har legat stilla i över ett årtionde. Två hundralappar är välkommet. Men det innebär egentligen bara att vi får upp det igen till den nivå som det har varit tidigare. Det kan låta mycket när man satsar hundratals miljoner, säger han. Men det är det inte, när man jämför med den enorma ambitionsminskningen med 160 miljarder, och ser till vad en långsiktig utveckling med urholkning av välfärdssystem har lett till.

– Hittills har regeringen rattat befintliga system och det ger förändringar på marginalen. Men ännu ser jag inte något tydligt skifte i fördelningsspolitiken, så att man verkligen når de grupper som är mest utsatta. Vi måste vara öppna för att se om system fortfarande uppfyller de mål som de en gång var utformade för. Eller om det har uppstått systemfel. ●

”Regeringen tar små steg i rätt

riktning, men det är alldeles,

alldeles otillräckligt”

KJELL RAUTIO, VÄLFÄRDSUTREDARE
PÅ LO, tycker att vi börjar närma
oss ett Fattig-Sverige igen.

”För utsatta människor innebär det en kraftig frihetsinskränkning att tvingas stå där på socialkontoret och be om hjälp. Det var ju för att komma bort ifrån just detta som arbetarrörelsen byggde ut välfärdsstaten med de allmänna socialförsäkringarna. Och så trillar vi dit igen, nu på 2000-talet!”

TEXT OCH FOTO: MATS UTBULT





KJELL RAUTIO

NAMN Kjell Rautio

ÅLDER 53 år

YRKESVERKSAM ekonomisk historiker och välfärdsutredare på LO

FAMILJ Fru och hund

INTRESSEN Fiske, skönlitteratur, musik och att påta i jorden.

MOTTO *"Filosoferna kan endast förklara världen, men det viktiga är att förändra den."*

BLOG <http://loblog.lo.se/author/kjellrautio/>

När man pratar med politiker visar det sig ofta att de inte är medvetna om hur illa det är ställt med försämringarna i välfärds-systemen. Det är framförallt de människor som drabbas som bär kunska-pen om hur det ser ut. Det säger Kjell Rautio, LO-utredare inriktad på sjuk-försäkring och socialpolitik. Nu vet han själv en hel del. Han följer och analyserar forskning, statistik och myn-dighetsrapporter. I faktafyllda och knivskarpa inlägg på LO-bloggen delar han med sig av det han ser.

Han är bekymrad, orolig, upprörd. Han ser en uppdelning mellan ett A-lag och ett B-lag med sämre trygghet som dessutom halkar efter allt mer. Han be-skriver hur den skadliga sjuknärvaron och den dolda sjukfrånvaron ökar, det sociala risktagandet privatiseras, an-höriga och vänner till de drabbade får rycka in, och förtroendet för välfärds-staten urgröps.

– Det behövs en rejäl tankerunda om drivkrafterna och mekanismerna bakom den ökande ojämlikheten. Och då måste man ta med det som har hänt med välfärdstjänsterna, säger Kjell Rautio, som förklarar att han tyck-er att Verdandi gör ett viktigt arbete med att samla och förmedla upplevel-ser och erfarenheter från människor som har drabbats av försämringarna.

Så här sammanfattar han läget i ett av sina blogginlägg:

”Villkoren för arbetslösa och sjuka har skärpts. Det har blivit svårare att kvalificera sig för det allmänna in-komstskyddet och lättare att bli av med det. De sociala ersättningarna har inte

följt löneutvecklingen. Att drabbas av arbetslöshet eller sjukdom idag inne-bär ett relativt sett större inkomstav-bräck och ett sämre stöd tillbaka jäm-fört med i slutet av 1980-talet. De sjuka och arbetslösa betalar idag också, till följd av alliansens ”arbetslinje”, en större andel av sin inkomst i skatt än andra.”

Här är hårda fakta, som Kjell Rautio förmedlar, som nog inte alla känner till:

Sveriges utgifter för socialförsäkring-ar räknat som andel av BNP, alltså de värden som vi skapar tillsammans, har halverats sedan början av 1990-talet – från strax under tio procent till drygt fem procent 2016.

– Socialförsäkringarna omfördelade mer än skatterna i början av 2000-talet, det konstaterade Anna Hedborg i sin so-cialförsäkringsutredning 2006. Efter det har vi alltså minskat den del av BNP som går till socialförsäkringarna, säger han.

INDUSTRIVÄRLDENS HÅRDASTE REGLER

Människor med kroniska och livslånga sjukdomar hör till de mest utsatta idag, men enligt Kjell Rautio glöms de lätt bort i debatten om sjukförsäkringen.

Visste du att Sverige har industri-världens hårdaste regler för att få sjukersättning, det som tidigare hette förtidspension? Uppgiften kommer från en utredning som alliansregeringen tillsatte. Är detta ett exempel på att vi i Sverige har en överdrivet positiv själv-bild när det gäller trygghetssystemen?

– Ja, så är det nog, säger han. Medlemmar som jag pratar med, som fått avslag från Försäkringskassan, uttrycker stor förvåning : ”Jag trodde

***”Samtidigt noterar jag att allianspartierna
går i motsatt riktning, moderaterna vill
återinföra stupstocken, öka kraven på personer
med psykiska diagnoser att återgå i arbete.
De rödgröna går i alla fall åt rätt håll.”***

att det var mycket bättre. Jag trodde sjukförsäkringen skulle skydda.”

De som trots de hårda kraven får sjukersättning, får ett stöd som jämfört med genomsnittslönen på arbetsmarknaden har sjunkit under 2000-talet, berättar Kjell Rautio. Det har frilansjournalisten och ekonomen Micael Kalin visat i en artikel på nättidskriften Ekonomistas.

Lagen säger att sjukersättningen ska ersätta upp till 64,7 procent av förlorad arbetsinkomst. Men i december 2003 var hel inkomstrelaterad sjukersättning strax under 50 procent av arbetsmarknadens genomsnittslön. I december 2016 var den knappt 39 procent. Det beror bland annat på att uppräkningsindex av sjukersättningen följer konsumentprisindex, inte löneutvecklingen, och lönerna har stigit mer än priserna. Och de som får ersättningar av socialförsäkringarna betalar i genomsnitt 1 000 kronor mer i skatt per månad, jämfört med löntagare.

Kjell Rautio noterar att det i regeringens senaste budget finns vissa ekonomiska förstärkningar för människor med sjukersättning:

– Man höjer bostadstillägget och börjar minska skattebesträffningen. Det är små steg i rätt riktning, men alldeles, alldeles otillräckligt.

Samtidigt noterar jag att allianspartierna går i motsatt riktning, moderaterna vill återinföra stupstocken, öka kraven på personer med psykiska diagnoser att återgå i arbete efter kortare tid än idag, och sänka ersättningar i sjukförsäkringen. De rödgröna går i alla fall åt rätt håll.

**DET MÄTBARAS TYRANNI PÅ
FÖRSÄKRINGSKASSAN**

I sin blogg har han tagit upp att det är dags att utvärdera hur det gått med socialdemokraternas vallöften om sjukförsäkringen. En del har man börjat genomföra. Mycket återstår.

Den kanske mest uppmärksammade frågan var alliansregeringens stupstock, som skapade ett svarte petter-spel där utförsäkrade långtidssjuka bollades mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, socialkontoret – och inte sällan tillbaka till Försäkringskassan.

Den rödgröna regeringen avskaffade stupstocken 2015. Men man införde samtidigt någonting som bekymrar Kjell Rautio mycket idag. Det är något så tillsynes oskyldigt som ett siffersatt mål för hur mycket sjuktalen ska ner (nio procent till 2020), och ett mål för max antal beviljade sjukersättningar per år (högst 18 000). Kjell Rautio menar att detta har haft mycket olyckliga följder, med här-

dare regeltolkningar och bedömningar från Försäkringskassans handläggare, under tryck att uppfylla målen. De sjuka drabbades av det som brukar kallas "det mätbaras tyranni". Detta kom inte som någon överraskning. Det var tvärtom någonting som LO varnade för i förväg.

– Vi sa att sådana här mål riskerar att leda till att Försäkringskassan skärper sin praxis, rättssäkerheten försämras och människor förlorar sin ekonomiska trygghet, säger Kjell Rautio, och tar fram en rapport från inspektionen för socialförsäkringen ISF och pekar på facit i senaste statistiken för sjukpenning.

– Du ser att det är en väldigt tydlig trend, efter att man satte upp målen ökar både avslag och indrag av sjukpenning mycket kraftigt, kurvan går rakt upp. Samma utveckling ser vi när det gäller sjukersättningen, där har man blivit så restriktiva på Försäkringskassan att man 2016 inte beviljade ens hälften av de 18 000 som regeringen satte som tak. Det här tyder på att man har skärpt praxis dramatiskt.

– Ett problem med att styra med siffreratta mål inom ett sånt här område, är att handläggarna utvecklar en avslagskultur, eftersom organisationen styr för att uppnå det mätbara målet. Det kan finnas andra mål som är viktigare, som ekonomisk trygghet och rättssäker bedömning för de försäkrade, men som inte är lika lätta att sätta siffror på – och då riskerar de att bli nedprioriterade. Siffermålen kommer först. Det blir så att organisationen levererar en skärpt praxis som politiken har efterfrågat – därför att det är lätt att mäta.

– Vi ser också mycket riktigt tecken

på försämringar för människor, både när det gäller ekonomisk trygghet och rättssäkerhet. Ett tecken är den här kurvan på avslag och indrag av sjukpenning. Ett annat är antalet JO-anmälningar som har ökat dramatiskt: 2015 var det 300, och 2016 var det 500, en ökning med 67 procent.

– Vi kan också se att väntetiden på att få sitt ärende omprövat av Försäkringskassan har ökat så att det vid nyår 2016 var uppe på 25 veckor innan människor fick ett beslut. Redan under alliansregeringens tid satte JO ner foten om Försäkringskassans väntetider och slog fast att det inte får ta mer än sex veckor att få ett slutligt besked. Men nu förekommer det alltså att man får vänta mer än ett halvår. Under väntetiden står människor utan inkomst. Om man inte har en buffert eller anhöriga som kan stödja, tvingas man till socialkontoret under väntetiden.

SYSTEMEN HÄNGER IHOP

Sjukförsäkringen, a-kassan, socialtjänstens försörjningsstöd – det är viktigt att se att de här systemen hänger ihop och samspelar med varandra.

– Det är samspelet mellan dem som avgör effektiviteten och träffsäkerheten i välfärdspolitiken. Brister det i ett av systemen så får det konsekvenser även för de övriga systemen.

Han har samma bild som Tapio Salonen: under 2000-talet har allt fler som borde finnas hos a-kassan och Försäkringskassan hamnat på socialkontoret, som en effekt av att socialförsäkringarna brister.

– Då blir socialbidrag det yttersta

skyddsnätet i välfärdssystemet – i bästa fall fångas man upp där. Men även där ser vi att människor faller mellan maskorna, så att de får förlita sig på stöd från nära anhöriga eller de välgörenhetsorganisationer som vuxit under 2000-talet.

– Svenska kyrkan och andra vittnar om att de möter hjälpsökande som ser ”svensonaktiga” ut, har en lång yrkesbakgrund, som jobbat hårt i många år, betalat skatt, men sen drabbas av sjukdom eller arbetslöshet och faller genom välfärdssystemen.

PENSIONERAR SIG SJÄLV I FÖRTID

Det förekommer att människor, som stöter på problem i mötet med trygghetssystemen, börjar ta ut pension före 65. Kjell Rautio förklarar att det är svårt att ange hur många det är, men **det finns en koppling mellan skärpningar i sjukregler och praxis, och att människor går i pension i förtid på grund av ohälsa. Man kan säga att de på egen bekostnad har förtidspensionerat sig, med en lägre pension resten av livet som konsekvens. Ett skäl är att alliansregeringen ändrade sjukförsäkringens regler för sjukersättning (förtidspension), så att man inte längre väger in ålder när man ska bedöma rätten till ersättning från sjukförsäkringen. Detta innebär att en 58-åring med tre diskbråck ska behandlas på samma sätt som en 21-åring med tre diskbråck, trots att alla vet att en 21-åringen har större möjlighet att ställa om och hitta ett arbete.**

– Många äldre som har slitit ut sin kropp under ett långt arbetsliv upplever att de inte vill hamna i den där disciplineringsmekanismen, som våra försäkringssystem idag i stor utsträckning har blivit. ►



Anne Stringberg är ersättare i Verandans förbundsstyrelse och hon tycker att det är bra att Verandisten speglar hur illa välfärds-

systemen fungerar idag. Hon har egen erfarenhet av att vara långtidssjukskrivna för utbrändhet och minns hur chockad hon blev vid upptäckten av hur undermåligt sjukförsäkringen fungerade.

– Det tog över sex månader innan jag överhuvudtaget fick ut någon ersättning. Handläggningen tog väldigt lång tid och någon ersättning betalades inte ut under tiden. Som tur var så hade jag sparade medel att ta till. Jag vet inte hur det annars hade gått, jag hade väl blivit vräkt. Jag tänker på andra löntagare med låga löner, hur många har råd att lägga undan nästan 100 000 kronor i en buffert?

Dessutom så ringde Försäkringskassan upp mig när sex-månadersgränsen närmade sig och tyckte att jag skulle säga upp mig från jobbet och söka annat arbete.

– Varför då, sa jag, jag har redan ett bra arbete, men nu är det ju så att jag är för sjuk för att arbeta.

Anne Stringberg har arbetat i närmare 40 år som verksamhetsutvecklare på ABF-förbundet, men är numera pensionär.

– Om jag hade följt Försäkringskassans anvisningar så hade jag verkligen hamnat i klistret. Som tur var löste det sig. Men det krävdes en hel del skinn på näsan att klara av att tampa med Försäkringskassan. Och så ska det inte vara. ●

En del har byggt upp en buffert så att de kan hålla näsan över vattenytan.

– Många drar sig för att gå till socialkontoret, för även om de bara har ett tillfälligt behov av stöd möter de ofta krav på att byta ner sig till mindre bostad, eller fattiggöra sig genom att sälja sin bostadsrätt. Vi måste se till att samspellet mellan systemen fungerar bättre, så att socialkontoret inte blir ett alternativ till Försäkringskassan och a-kassan.

Kjell Rautio är, även här i likhet med Tapio Salonen, orolig för att vi är på väg tillbaka till den gamla fattigvården, då man skulle stå med mössan i hand och vara tacksam för det stöd man kunde få.

– När du står på socialkontoret blir hela din ekonomi genomlyst och du blir utsatt för en individuell behovsprövning. Det är en jättestor skillnad jämfört med om du kvitterar ut en ersättning som du som medborgare har rätt till, från sjukförsäkringen eller a-kassan.

– För utsatta människor innebär det en kraftig frihetsinskränkning att tvingas stå så där på socialkontoret och be om hjälp. Och det var ju för att komma bort ifrån just detta som arbetarrörelsen byggde ut välfärdsstaten med de allmänna socialförsäkringarna, som kunde bära människor med fattigdomsorsaker som sjukdom och arbetslöshet.

– Tanken var att renodla socialbidraget till personer som befann sig i en annan typ av social utsatthet. På det viset rullade man tillbaka det gamla fattigvårds-Sverige – detta var en uttalad målsättning för exempelvis Gunnar Sträng och Gustav Möller, som var socialadministratörer under 30-, 40-, 50-talen och genomförde viktiga förändringar. Och så trillar vi dit igen, nu på 2000-talet!

TÄTA MASKOR OCH SÄNK TRÖSKLAR

Vad skulle Kjell Rautio ta itu med först, om han fick fria tyglar? Han svarar att man måste jobba på två fronter samtidigt.

– Den första fronten är att täta maskorna i trygghetsförsäkringarna, så att människor inte rasar igenom a-kassa och Försäkringskassan på grund av alla förändringar som gjorts. Här finns väldigt mycket att göra. Det första jag skulle göra vore att ta itu med vad som händer med de långtidssjuka, och i grunden förändra den så kallade rehabiliteringskedjan som alliansregeringen införde. Konkret handlar det om tidsgränserna för att pröva arbetsförmåga, och att genomföra arbetsprövning mer rimligt och rättssäkert.

– Den andra fronten är att återupprätta inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringarna, för legitimitetens skull. För att få ett brett stöd för en generös välfärdspolitik, måste systemen leverera så att det för de allra flesta löntagare finns ett tydligt och rimligt samband mellan inkomsten de förlorar och ersättningen de får. Fungerar inte detta, finns en risk för att de som har högre lön och en starkare ställning på arbetsmarknaden börjar teckna försäkringar vid sidan av socialförsäkringar, via avtal eller privat. En sådan utveckling pågår redan för fullt. Får den utvecklingen fortsätta kommer många fråga sig varför de ska betala så mycket i avgifter åt två håll. Detta kan leda till ett ökat tryck på att ytterligare försäkra villkoren för de allmänna försäkringarna. Då slits samhället isär, med allt större skillnader i försäkringsskydd mellan gynnade och utsatta grupper. Vi får en ojämlikhetsskapande mekanism.

Målet är att 80 procent av löntagarna ska få 80 procent i ersättning för sitt inkomstbortfall.

– Regeringen har tagit ett första steg som gör att 275 000 personer får 80 procent av sitt inkomstbortfall täckt. Men fortfarande ligger cirka två miljoner löntagare ovanför taket. Att höja inkomsttakets kostar inte så mycket som man kan tro eftersom en stor del går tillbaka som skatt, säger han.

TYSTA ARBETSPLATSER

Det blir en stor satsning att på sikt höja taket för de två miljonerna. Men det blir bättre för alla om det allmänna skyddet fungerar bra även för dem som tjänar mer, då söker de inte lösningar vid sidan av, menar Kjell Rautio.

– Forskning visar att länder med allmänna försäkringar har ett mer effektivt välfärdssystem, jämfört med när man måste betala privata försäkringar, som kräver mer byråkrati och kontroll.

– Det finns också risker med att trygghetslösningar kopplas till anställningen, som i USA, eftersom man då förlorar sina försäkringar om man byter jobb. Det minskar rörligheten på arbetsmarknaden som är bra också för samhälls-ekonomin. En utveckling i riktning mot

fler privata lösningar som försvagar de allmänna, skulle också påverka balansen mellan parterna på arbetsplatserna.

– Redan nu ser vi hur den ökade risken för att bli av med jobbet vid långvarig sjukdom, som ett resultat av ändringarna i sjukförsäkringen, har lett till att det blivit tystare på arbetsplatserna. Fler är rädda för att bli utsorterade om de råkar bli sjuka. Det är inte bra för verksamheterna att man håller inne med berättigad kritik mot hur arbetet bedrivs.

Kjell Rautio tycker att det är viktigt att se att trygghet och jämlikhet är bra för alla.

– Vi hör idag ekonomer från OECD och IMF förklara att en av de stora svenska konkurrensfördelarna har varit vår välfärdsstat. Den har skapat en jämlikhet som varit tillväxtfrämjande, tvärtemot vad många har hävdat i den svenska debatten.

En OECD-rapport visar att Sverige tappat i tillväxt på grund av ökad ojämlikhet. Nu går Sverige bra, men det skulle ha gått ännu bättre om vi inte hade försämrat jämlikheten och tryggheten. Och eftersom det går så bra för Sverige idag – borde vi då inte ha råd att satsa mer än vi gör idag på att förbättra jämlikheten och tryggheten? ●

Verdandisten är en medlemstidning för medlemmar i Verdandi.

Ansvärgivare: Rasken Andréasson

Redaktör och form: Marja Koivisto

Tryck: Åtta45, Stockholm

Text och foto: av Marja Koivisto, om annan byline ej anges.

För insänt ej beställt material, ansvaras ej. Verdandi delar nödvändigtvis inte alltid alla skribenters åsikter som framförs i tidningen.



Nytändning i Verdandi Kumla.
Avdelningen inviger sina nya lokaler
och medlemmarna samlas
för att gemensamt bestämma
höstens aktiviteter.

Facklig samverkan i Verdandi KUMLA

Verdandi Kumla är en av Verdandis äldsta avdelningar. 1925 står det på ordenstavlan som tilldelades av förbundet en gång i tiden. Men avdelningen är allt annat än mossig. Nyligen flyttade man till större lokaler och många Verdandi-profiler har ett starkt engagemang i aktuella frågor som hemlöshet, brukares rätt till inflytande och en välfungerande socialtjänst.



Det är ju ett ansvar att förvalta och utveckla nästan 100 år av social verksamhet, säger Lennart Eriksson, som är ordförande i Verdandi Kumla.

Lennart Eriksson kom med i Verdandi genom en social-politisk facklig utbildning som LO arrangerade för fackliga förtroendevalda.

– Den utbildningen fick mig verkligen intresserad av sociala frågor och hur man kan arbeta för att motverka sociala orättvisor. Som facklig förtroendevald kom jag i kontakt med en hel del sociala problem bland medlemmarna. På 70- och 80-talen samarbetade LO, fackförbunden och Verdandi väldigt bra med de sociala frågorna med koppling till arbetsplatsen.

– Idag har klimatet på arbetsplatserna hårdnat och konkurrensen är större. Det finns inte utrymme för arbetstagare att må dåligt och vara icke-fungerande under någon längre tid. Trots att livets dalar faktiskt är en del av livet och att vara människa. Det är förfärligt.

FACKLIG SAMVERKAN

Verdandi Kumla deltar i ett projekt för långtidsarbetslösa i Kumla, där ett antal organisationer har samlats i en förening för att tackla problemen. Bland andra LO, några fackförbund, centern, kurdiska föreningen och Verdandi är med och driver projektet *”Möjligheternas växthus”*, vilket handlar om arbetsträning i trädgårdsmiljö.

– Det är en verksamhet som borde utvidgas nu när det kommit en stor grupp nyanlända i kommunen, säger Lennart Eriksson.

SOCIAL VERKSAMHET SEDAN 1925

Calle Thunström, som är kassör i avdelningen och även revisor i Verdandiförbundet, visar stolt upp ordenstavlan som överlämnades till avdelningen 1925 av dåvarande ordförande J S Nyberg.

– Verdandi startade som en nykterhetsorganisation, men gick efter en utbrytning ur IOGT, i protest mot att den enskilde ansågs som ensam ansvarig för sitt missbruk, över till att arbeta med missbrukets grundläggande orättvisor – ett illa fungerande samhälle med sociala orättvisor och utstötningsmekanismer.

Verdandi Kumla har idag 110 medlemmar, varav många besöker lokalen regelbundet och deltar i de många aktiviteter som arrangeras, säger Calle Thunström.

– Vissa medlemmar är engagerade i frågor som exempelvis hemlöshet eller brukarinflytande. Andra deltar i kvinnogruppen eller i språkutbildning. Vi har också många gemensamhetsaktiviteter som är välbesökta, exempelvis utflykter, resor och alternativa helgfiranden, berättar Calle Thunström.

Verdandi Kumla tillhör Verdandis Örebro-distrikt och har ett väl ut-



vecklat samarbete i hela regionen. Många verdandister från Örebro är med och firar invigningen av de nya lokalerna, som ligger vackert i centrala Kumla.

– Verksamheten i Kumla har växt och vi blev trångbudda. När vi fick nys om de här lokalerna blev vi eld och lågor. Kommunen stödjer oss med hyran men vi har själva sanerat och rustat upp. I lokalerna huserade tidigare en cykelverkstad och här var helt svart och sotigt när vi kom hit, berättar Lennart Eriksson.

– Hela sommaren tog det oss att skura, måla och restaurera lokalerna. Men nu är vi otroligt nöjda. Se så fint och ändamålsenligt vi har det.

Ann-Mari Wulfstrand-Byhlin är en känd Verdandi-profil som är engagerad i Kumla-avdelningen. Hon har haft många roller i förbundet, bland annat som förbundsordförande under åren 1996-2002. Nu brinner hon för frågor om brukares rätt till inflytande i vården och Ann-Mari har jobbat med flera brukarrevisioner i länet och landstinget. Under flera år har brukarstyrda brukarrevisioner genomförts i verksamheter inom socialtjänst och socialpsykiatri. Resultaten har sedan överförts till konkreta förbättringsprojekt som därmed har utvecklat verksamheterna till att fungera bättre för alla parter.

BOSTAD FÖRST

Thomas Johansson, som är medlem i Verdandi Kumla sedan år 2000, har ett starkt engagemang för hemlöshetsfrågor.

Thomas har själv en bakgrund med missbruk, men har varit fri från droger

i 24 år. Han vet att den gemenskap och det stöd Verdandi erbjuder är en viktig del i ett tillfrisknande från olika beroenden.

Idag är Thomas Verdandis representant i Örebro Beroendecentrum brukarråd och har en besöksverksamhet på Beroendecentrum sedan tio år tillbaka.

– Jag brukar besöka personer som är inlagda för vård och avgiftning för att visa att det faktiskt finns någon där ute som bryr sig och att man kan göra nya livsval, berättar Thomas Johansson.

För tre år sedan startade ett Bostad-Först-projekt i Örebro, som skulle verka för att minska hemlösheten i Örebro. Allmännyttan tilldelade projektet ett antal lägenheter och en grupp vägledare stöttade hyresgäster som kom från gatan med lång hemlöshet i bagaget.

– Det är inte en lätt uppgift. Man tappar många förmågor. Betala räkningar och myndighetskontakter kan vara en omöjlighet utan stöd. Det Bostad-Först-projektet visade var att med hjälp av en boendestödjare kunde många som ansetts som hopplösa fall lära sig att sköta ett eget boende, berättar Ola Bosshammar som jobbar på Bostad-Först i Örebro.

Projektet har idag permanentats och är en pågående verksamhet. Verksamheten drivs som en ekonomisk förening av fyra Verdandiorganisationer, och många personer har rehabiliterats från ett liv på gatan till ett välfungerande liv med egen bostad. ●



1 Ola Boss-hammar och Susanne Olofs-döter som arbetar på Verdandis ekonomiska förening "Bostad Först" i Örebro, är med och gratulerar på invigningen.



2 Verdandi Kumla inviger nya lokaler. Alla är välkomna! Lennart Eriksson, ordförande, och Gun-Britt Ahlin bjuder in till Verdandis verksamhet.



3 Thomas Johansson har varit medlem i Verdandi Kumla sedan 2000. Han har engagerat sig i frågor om hemlöshet och brukares rätt till inflytande i vården.



4 Calle Thunström, förbundets revisor och medlem i Verdandi Kumla, visar ordens-tavlan som avdelningen fick av förbundet 1925.



5 Verdandis ordförande Rasken Andréasson besöker Kumla under sin turné till alla avdelningar. "Glöden och engagemanget betyder allt i förbundet."



– ett resurscentrum för ett ökat brukarinflytande i hela landet

Verdandi har arbetat med frågor om brukarinflytande i snart tjugo år. Det är och har varit en naturlig del av organisationens arbete när man tar tillvara medlemmars intressen och söker samverkan för bättre lösningar inom vård och socialtjänst. Nu bygger Verdandi ett nationellt resurscentrum som stöd för ett ökat brukarinflytande i hela landet. ►

Här utbildas tio nya studiecirkel-handledare som stöd till det regionala engagemanget för brukarinflytande som växt fram.

Verdandi har startat ett nationellt resurscentrum för brukarinflytande som erbjuder rådgivning, metodstöd, utbildningar, informationsmaterial samt certifiering av verksamheter.

Engagemanget för brukarinflytande har varit en naturlig del av Verdandis arbete under lång tid. Samverkan med olika parter blir en naturlig del i uppgiften att ta tillvara medlemmars intressen i kontakter med myndigheter, vård och socialtjänst.

– För oss i Örebro handlade det om att vi ganska enkelt kunde lösa praktiska problem som våra medlemmar drabbades av genom nära samverkan med olika myndigheter och tjänstemän. Det handlade ofta om problem som verksamheten inte förstod eller hade kunskap om att det överhuvudtaget var ett problem, berättar Ann-Mari Wulfstrand-Byhlin, som arbetar med brukarinflytande i Verdandi Kumla men också är ordförande i Verdandis alkohol- och drogpolitiska grupp.

– Exempelvis samverkade vi oss fram till en ombyggnation av provtagningsstationerna och receptionen för att skapa en miljö med större integritet för brukarna. Det är jobbigt att behöva redogöra för sitt ärende och privata situation inför ett fullsatt väntrum. Socialtjänsten förstod till slut att lokalerna inte var gynnsamma för en kvalitet i bemötandet och idag är det väldigt bra ordnat med hög integritet för besökare.

– Flera sådana samverkansprojekt leder fram till ett mer strukturerat arbets-

sätt med ett fast regionalt brukarråd med brukarrådsrepresentanter som numera också får ersättning för sitt arbete. Verdandis metod bygger på att brukarrepresentanter formulerar enkätfrågor som sedan besvaras av brukare med erfarenheter av den verksamhet som ska utvärderas. Enkätsvaren analyseras av brukarrevisorerna och en rapport presenteras för verksamheten.

Uppföljningen är viktig eftersom man då kan säkerställa att resultaten leder till konkreta förbättringar i verksamheten.

Idag organiseras Verdandis arbete med brukarinflytande i ett nationellt resurscentrum och fyra regionala Brukarkraft är under bildande. Först ut är Örebro län. En ny försöksverksamhet har startats för certifiering av verksamheter. Hittills har två verksamheter certifierats: Iris Behandlingshem i Mullsjö och öppenvården för missbruk i södra Stockholm.

– Brukarna äger en egen kunskap som kan utveckla verksamheter. Utan brukarnas kunskaper bedrivs arbetet som en pall med bara två ben. Verksamheten haltar. Forskningen visar tydligt att brukarna är bärare av en unik kunskap som varje verksamhet behöver ta till vara för att nå sin fulla potential, säger Camilla Svenonius, som är projektledare för Verdandis nationella resurscentrum. ●



En ny metodhandbok kan beställas från Verdandis resurscentrum: brukarkraft@verdandi.se.



Connie don Marco arbetar på Musketörerna i Sollentuna, en kamratförening för missbrukare och hemlösa. Efter många år med missbruk och hemlöshet lever hon idag ett liv utan droger, med arbete och egen lägenhet. Musketörerna har representanter med i Inflytanderådet i Sollentuna som har samverkat med Verdandi i föreningens arbete med brukarinflytande.

”Även missbrukare har rätt att påverka samhället”

TEXT/FOTO: MARJA KOIVISTO

Connie don Marco arbetar på föreningen Musketörerna i Sollentuna – en kamratförening för missbrukare och hemlösa. Connie vet hur det är att leva i missbruk. Hon har många år av droger och hemlöshet bakom sig.

”Tunga erfarenheter – som nu är en tillgång i mitt sociala arbete.”



Ekonomiska problem, depression och fel kille blev ingången till Connies år i missbruk.

– Jag är uppväxt i Ljusdal och jag jobbade i flera år som datautbildare, bland annat i eget företag. I början gick det hyfsat men senare gick tyvärr företaget i konkurs och det blev starten för min resa från Hälsingland.

Connie köpte en husbil och gav sig iväg med sina två barn för att hitta en ny riktning i livet.

Efter många turer hamnade hon i Stockholm och parkerade sig och sin familj på Bredängs Camping. Barnen började i skolan och Connie försörjde sig på tillfälliga jobb.

Efter en tid fick familjen en hyreslägenhet i Huddinge och livet rullade på. Ekonomin var skakig och när barnen blev vuxna och flyttade ut blev Connie deprimerad och tappade greppet.

Hon började först att röka hasch för att dämpa ångesten, vilket snart blev en daglig vana. Och efter en tid mötte hon en man. Han var en tung missbrukare och tillsammans började de regelbundet att missbruka amfetamin.

Missbruket ledde till en kaotisk tillvaro och svårigheter med att hålla ordning på räkningar och myndighetskontakter. Det tog inte lång tid förrän Connie vräktes från sin lägenhet och blev hemlös.

– Connie hamnade på gatan och levde som hemlös i ett år tills hon lyckades skramla ihop medel till att köpa en gammal husbil.

– Den blev min räddning. Jag behövde inte bo på gatan, utan hade ett slags

hem med tak över huvudet och jag lyckades till och med att fixa en internetuppkoppling för att inte vara helt isolerad. Det var ett utsatt hem, men ändå en fast punkt i tillvaron.

Missbruket krävde sitt och Connie tvingades till stölder och kriminalitet för att kunna bekosta sitt missbruk och övriga levnadsomkostnader.

FÄNGELSET BLEV EN VÄNDPUNKT

Connies räddning och vändpunkt blev ett fängelsestraff. Hon dömdes för ett antal mindre brott och fick sitta två månader på kvinnofängelse i Ystad.

På kvinnofängelset fanns inga droger och hon fick gott om tid att fundera över sitt liv och framtiden.

– Det låter kanske banalt, men något drabbade mig när jag äntligen fick ro och började läsa böcker. Jag minns särskilt en bok av Paulo Coelho, *”Alkemisten”*. På något sätt fattade jag på en djupare nivå att jag höll på att missa allt det viktiga i livet, allt det fina omkring mig.

– Efter fängelsevistelsen kom jag tillbaka till mitt ”hem” och fann husvagnen länsad på alla mina tillhörigheter. Och kort därefter kom nästa dråpslag när myndigheterna fattade beslut om bortforsling.

– När jag såg husvagnen försvinna bort bakom bogseringsbilen satte jag mig ner på trottoaren och bara grina-de. Nu kändes det för första gången som att jag verkligen ville ge upp. Jag visste att jag hade två val: att ge upp eller att be om hjälp.



Connie fotograferade sitt liv under åren som hemlös. Hon har planer på att göra en utställning som berättar om livet som missbrukande och hemlös kvinna.

– Jag ringde till socialtjänsten i Sollentuna som lovade att hjälpa mig. Redan samma dag fick jag ett rum på ett vandrarhem och där stannade jag i två månader och avgiftade mig själv. Under tiden sökte jag efter ett nytt socialt sammanhang. Efter en tid hittade jag föreningen Musketörerna – en ideell förening för hemlösa och missbrukare. Här finns en social gemenskap som betytt mycket för mitt tillfrisknande.

NYA VÄRLDAR

Connie började steg för steg att erövra nya världar. Hon började jobba på RFHL

och fick sedan en anställning på föreningen Musketörerna.

– Det är så att utan den sociala gemenskapen med andra människor som accepterar dig är det svårt att klara av ett tillfrisknande.

RÄTTIGHETER OCH SAMHÄLLSPÅVERKAN

I sitt arbete på Musketörerna har Connie fokuserat på brukarnas rättigheter och möjligheter till samhällspåverkan. Hon har skapat nätverk och kontakter i kommunen mellan myndigheter och

Från ett liv på en husvagns-camping med missbruk och problem till ett arbetsliv som stödjer människor i missbruk och ett teaterintresse. På nedersta bilden agerar Connie don Marco statist på Stadsteatern i Stockholm i en uppsättning av Strindbergs "Fadren". Övre bilden: Connies hem i två år, husbilen som ändå gav tak över huvudet.



FOTO: CONNIE DON MARCO



FOTO: STADSTEATERN

andra frivilligorganisationer. Bland annat har hon kommit i kontakt med Verdandi och Verdandis arbete och modell för brukarstyrda brukarrevisioner.

BRUKARINFLYTANDE

Brukarstyrda brukarrevisioner är en metod för utvärdering och kvalitetssäkring ur brukarnas perspektiv. Revisionerna utförs av brukare med egna erfarenheter av den typ av verksamhet som ska granskas, till exempel socialtjänst och ekonomiskt bistånd eller social-psykiatri med vård och avgiftning.

Brukarna har mycket att bidra med när det gäller utveckling av verksamheter och de olika insatser som de tidigare ingått i. Omvänt har verksamheterna mycket att vinna på att anpassa sina insatser efter målgruppernas behov. Alla vinner på en välfungerande verksamhet.

Connie don Marco har varit med och genomfört fyra brukarstyrda brukarrevisioner, varav den senaste var beställd av socialtjänsten i Sollentuna, och genomfördes under januari-maj 2017 på tre enheter för vuxna – försörjningsstöd/missbruk/social-psykiatri.

Resultaten har nyligen kommit och pekar främst på hur viktigt det är med ett bra bemötande samt ett stort behov av drop-in-mottagningar för brukare.

Verdandi arbetar i ett treårigt Arvsfondsprojekt, *Brukarkraft*, som ska lägga grunden för ett Nationellt resurscentrum för spridning av kunskap, metoder och utbildning till brukarråd och myndigheter.

CONNIE DON MARCO

Ålder: 54 år
Jobb: verksam i föreningen Musketörerna
Verdandi: medlem i Sundbyberg
Intressen:
"Mina barn och barnbarn, träning, resor, teater."

Verdandis Resurscenter *Brukarkraft* kan bistå med telefonrådgivning och support för verksamheter i hela landet och kan även förmedla kontakter till brukarråd. Centret kan också hjälpa till med att organisera lokala revisionsgrupper.

Musketörerna har beställt två utbildningar av Verdandis resurscentrum som stöd inför genomförandet av brukarrevisioner. Utbildningarna har fokuserat på hur man kan arbeta med enkäter och vilka frågeställningar som är relevanta att lyfta fram samt "*Strukturerade gruppsamtal*" och "*Hur arbetar vi vidare med resultatet?*"

– Det är viktigt att resultaten av brukarrevisionerna omvandlas till konkret handling och utveckling av verksamheter. Resultatet av brukarrevisionerna får inte bli en skrivbordsprodukt utan vidare förankring i verksamheten.

SKÖNT ATT VARA EN SVENSSON

Connie är oerhört glad över att hon inte har tappat kontakten med sina barn under åren av missbruk och att hon idag är nykter och får uppleva glädjen av att vara farmor till två små flickor.

– Jag har gjort en annorlunda livsresa, men nu är jag tillfreds i mitt liv och tycker att det är skönt och inspirerande att vara en vanlig Svensson. ●

”Kampen mot missbruk handlar om rättvisa och goda levnadsvillkor”



Ann-Mari Wulfstrand-Byhlin, ordförande i Verdandis alkohol- och drogpolitiska utskott

” *I media skrivs och debatteras* inslag från ”verkligheten”, om hur utanförskapet ser ut i landets mest utsatta bostadsområden. En verklighet som för många är vår verklighet i Verdandi. Vi följer hur unga människor skjuts och dödar varandra. Kriminalitet och missbruk av narkotika ökar vilket är grunden till många av de uppgörelser som vi kan följa i media. I spåren av detta kommer kraven på hårdare tag och högre straff. När ett politiskt parti vill kriminalisera tiggeriet och straffa dem som tigger med böter och fängelsestraff, då man tycks tro att det är vägen till att avskaffa fattigdomen, då har det gått långt.

Naturligtvis måste det finnas hårda straff för de som mördar andra och de som drar in ungdomar i missbruk, men vilket straff ska samhället ha när det gäller de uppväxtvillkor som dessa unga utsätts för. Det förebyggande arbetet har satts på undantag. Verdandi har alltid drivit frågor om förebyggande arbete. Ibland har vi kallats naiva. Tyvärr är det ofta krav på hårdare tag som verkar vara lösningen på sociala problem.

Den politiska diskussionen i samhället handlar ofta om mössor och ordningsbetyg i skolan, eller avstängning från dagisplats om man inte har betalat sin dagisavgift. De som lever i ekonomisk fattigdom eller i socialt utanförskap, förstår inte sitt eget bästa, utan det är endast genom hårda tag som man ska tillrättaföras. Denna diskussion är inte ny, så har det sett ut under århundranden, tanken att människor som lever i socialt utanförskap inte förstår sitt eget bästa. Fortfarande måste vi som tror på att det handlar

om barns och ungdomars uppväxtvillkor fortsätta att driva kravet på förebyggande insatser.

Hur ser förutsättningarna ut för de barn och ungdomar som lockas av kriminalitet och droger? Vad kan göras förebyggande och stödande till barn, ungdomar och deras familjer så att de får verkliga förutsättningar att göra andra val än droger och kriminalitet?

Verdandis kongress i år antog ett nytt socialpolitiskt program, med våra visioner om hur vi tycker att det framtida samhället ska formas. Programmet bygger på de erfarenheter som Verdandi har från vår praktiska verksamhet, våra medlemmar och deltagares erfarenheter och livssituation. Programmet ger inriktningen för hur vi ska arbeta för social rättvisa och en gemensam välfärd som är till för att alla medborgare ska kunna skapa sig en fungerande vardag och ett bra liv.

Verdandis kärnfrågor har alltid varit alkohol- och narkotikafrågor. Verdandi skiljer sig från andra organisationer därför att hos oss sätts arbetet mot alkoholskador och droger in i ett socialt sammanhang. För att kunna föra ett framgångsrikt arbete mot missbruk så måste det handla om rättvisa och goda levnadsvillkor. Det måste handla om såväl barns uppväxtvillkor, möjligheter till försörjning, eget arbete och bostad som stöd till de av oss som fastnar i missbruk och beroende. Så enkelt och så svårt som att hela vår samhällsmiljö måste organiseras så att den fungerar för oss alla, oavsett hur vi lever och vilka förutsättningar vi har. ●

Mingel

Foton från Verdandis verksamhet. Välkomna att skicka in egna bilder för publicering.



MIKAEL ÅKESSON UPPTÄCKTE VERDANDI

Mikael är ny medlem i Verdandi Borlänge sedan i somras. Bilden är från en av Verdandis utflykter till Svarttjärn. "Det betyder mycket att få tillhöra en social gemenskap där man alltid känner sig välkommen", säger han. Mikael har också engagerat sig i den lokala Verdandi-styrelsen för bostadsområdet Bullermyren.



MARIANNE I TOPP NÄR DET GÄLLER MEDLEMS- VÄRVNING

Marianne Svanberg är medlem i Verdandi Örebro och är ofta med på olika utåtriktade aktiviteter. Hon är en av förbundets bästa medlemsvärvare. "Ofta handlar det bara om att ställa frågan", säger hon.



THERES ANDRÉASSON BYGGER UNGDOMS- ORGANISATION

Theres Andréasson kommer under ett år att arbeta med ett nytt ungdomsprojekt i Verdandi för att starta nya ungdomsavdelningar. Till att börja med gäller det orterna Stockholm, Trollhättan och Örebro. Så småningom ska utvecklingen leda till ett ungdomsförbund i Verdandi.

BIBLIOTEK MOT SUPERI OCH SLAGSMÅL – VERDANDI BORLÄNGE ÄR MED OCH SKAPAR FIN UTSTÄLLNING!

Verdandi Borlängekretsen har varit med och skapat en fin utställning om "Bibliotek mot superi och slagsmål". Utställningen, som har skapats för att uppmärksamma att Borlänge-Domnarvets Arbetarebiblioteksförbund fyller 110 år, är ett samarbete mellan Verdandi, ABF, Borlänge bibliotek, SSAB, IF Metall, Kulturrådet och Skådebanan. Invigningen den 23/9 blev lyckad och efter utställningsperioden flyttas utställningen till SSAB. Den som vill veta mer kan kontakta Catarina Hindriks, som deltog i projektet från Verdandi Borlänge. ▼

UTSTÄLLNING
BIBLIOTEK MOT SUPERI OCH SLAGSMÅL
KUNSKAP ÄR FRIHET

**BORLÄNGE-DOMNARVETS
ARBETAREBIBLIOTEKSFÖRBUND - 110 år**

Så kort: Följande utställning till Borlänge

Invigning med pompa och ståt
Lördag 23 sept. kl. 12.00
Borlänge Blåsörkester kl 11.30

Invigningstalare
Landsantikvarie Christer Björklund, Dalarnas museum
Ombudsman Cilla Rhodin, ABF Borlänge-Nedansiljan
Utställningen pågår 23 sept. – 5 okt. 2017
Mellanrummet, Borlänge Bibliotek, Svastorget, Borlänge

Berättarkvällar
Måndag 25 sept. kl. 18.00
Jenny Wrangborg, författare och poet
Måndag 2 okt. kl. 18.00
Arbetsplatsbibliotek idag

• verdandi • Borlänge
IFMETALL • SSAB
BIBLIOTEK • KULTURRÅDET
SSAB
TICKETBOKNING: VERDANDI



Foton från utställningen
"Superi och slagsmål",
av Catarina Hindriks.



Skicka in dina Verdandi-bilder till Verdandistens mingel. Digitala och högupplösta bilder. Kom ihåg att fråga eventuella personer på bilden om de säger ja till att bli publicerade i Verdandisten. Publicerade bilder belönas med en Verdandi t-shirt. Uppge om du vill ha M, L eller XL. Skicka till: marja.koivisto@verdandi.se.



Krysset

					ANRIK IDROTTS- FÖRE- NING I GÖTE- BORG	FÅR INGA BULLAR, SÄGER TALE- SÄTTET		SES MED BULL	RED- SKAP FÖR TILL- VERK- NING AV DRYCK
						FÖR DE MINSTA			
						SYSSLA			
					MALJA				
					ED- STRÖM SOM AN- FÖLL I LANDS- LAGET				
MESAR		UNDER LÅNG TID	KRAFT- KÄLLAN	↓					
			FÖRSTA DELEN						
↖								TYP AV KORS- NING	
ENKEL					TASS	UNGAR	↓	ERKS MOATJÉ	↓
						IVÄG		BILJARD- PINNE	
BUSKE			ÅSAMKA						
			OST- KRYP						
									↘
↖									
MJUK OVAN- DEL								AM- PERE	

Lös krysset och skicka in till Verdandi, Fatbursgatan 8,
117 58 Stockholm. De tio först öppnade lösningarna
vinner en Verdandi-mössa. *Lycka till!*



ORGA- NISERA DIG!

Verdandi kämpar för social rättvisa och ett samhälle fritt från alkoholskador och droger. Alla människor behövs och har potential att bidra till ett bättre samhälle.

Verdandi vill skapa mer gemenskap och solidaritet. Ingen ska behöva leva i ensamhet eller isolering.

Välkommen till Verdandi! Du blir enkelt medlem. Kontakta din lokala Verdandi-avdelning eller anmäl dig på vår hemsida: verdandi.se.



gemenskap
solidaritet
● verdandi

● verdandi